

هر آنچه باید در مورد مقاومت میکروبی بدانیم

مقاومت میکروبی چیست؟

هنگامی که باکتریها، ویروسها، قارچها و انگلها به مرور زمان تغییر یافته و دیگر به درمان پاسخ ندهند مقاومت میکروبی رخ داده است. این موضوع باعث می شود درمان عفونتها و بیماریهای عفونی با مشکل روبرو گردیده و شدت بیماری و گسترش آن و موارد مرگ ناشی از آنها افزایش یابد. یکی از عواقب پدیده مقاومت میکروبی بی اثر شدن آنتی بیوتیکها و سایر داروهای ضد میکروبی و سخت تر شدن یا غیر ممکن شدن درمان بیماریهای عفونی خواهد بود.

داروهای ضد میکروبی کدامند؟

کلیه داروهای (شامل آنتی بیوتیکها، داروهای ضد ویروسی، داروهای ضد قارچ و ضد انگل) که برای پیشگیری و درمان عفونت در انسان، حیوانات یا گیاهان استفاده میشوند داروی ضد میکروبی محسوب می شوند.

چرا مقاومت میکروبی یک مشکل جهانی است؟

- ظهور و گسترش عوامل بیماریزای مقاوم به درمان توانایی ما را برای درمان عفونتهای رایج و شایع مورد تهدید قرار میدهد. بر اساس اعلام سازمان جهانی بهداشت پدیده مقاومت میکروبی یکی از ۱۰ چالش اصلی پیش روی بهداشت و سلامت عمومی برای انسان محسوب می شود. هزینه مقاومت میکروبی بر اقتصاد چشمگیر است. این موضوع علاوه بر افزایش میزان مرگ و ناتوانی و طولانی تر شدن دوره بیماری، منجر به اقامت طولانی تر در بیمارستان، نیاز به استفاده از داروهای گران تر و مشکلات اقتصادی بیشتر برای مبتلایان میگردد.

- بدون داشتن داروهای ضد میکروبی موثر، موفقیت اقدامات درمانی انجام گرفته در پزشکی پیشرفته برای کنترل عفونتهای ایجاد شده طی انجام اعمال جراحی بزرگ، شیمی درمانی سرطانها نیز با مخاطره جدی روبرو خواهد شد. موضوع مقاومت میکروبی مشکلی است که میتواند بر روی تمام انسانها در تمام گروه های سنی و در هر کشوری تاثیر گذار باشد.

- آنچه بویژه نگران کننده محسوب می شود این است که گسترش جهانی سریع این عوامل بیماریزا که در برابر اغلب و گاه تمام داروهای ضد میکروبی موجود مقاوم شده اند عملاً امکان درمان را از ما گرفته و حتی جان بیماران را تهدید می نماید.

- از سوی دیگر داروی ضد میکروبی جدیدی کشف نشده و تعداد داروی ضد میکروبی چندانی در خط تولید صنایع داروسازی جهان قرار نگرفته است. علاوه بر آن دسترسی مشکل به داروهای ضد میکروبی با کیفیت نیز در سطح جهان یک مشکل جدی محسوب می شود. کمبود آنتی بیوتیک در تمام کشورها و با هر میزان از توسعه یافتگی و به ویژه در مراکز ارائه خدمات به چشم می خورد.

- متأسفانه داروهای آنتی بیوتیک روز به روز توان درمانی خود را از دست داده و گسترش مقاومت دارویی منجر به بروز عفونتهای صعب العلاج و مرگ بیماران می گردد. اگر مردم نحوه فعلی مصرف آنتی بیوتیکی خود را تغییر ندهند، معدود داروهای جدید نیز به سرعت اثر بخشی خود را از دست خواهند داد.

چه عواملی ظهور و گسترش مقاومت میکروبی در دنیا را سرعت می بخشند؟

-پدیده مقاومت میکروبی به مرور زمان شکل می گیرد که آن هم به واسطه تغییرات ژنتیکی است. موجودات مقاوم در برابر عوامل ضد میکروبی را میتوان در بدن انسان ها، حیوانات، گیاهان، مواد غذایی و محیط زیست (در آب، خاک و هوا) یافت. آنها میتوانند از طریق انتقال انسان به انسان یا بین انسان و حیوانات (منجمله از طریق مواد خوراکی با منشاء حیوانی) انتشار یابند.

مهم ترین عوامل تسریع کننده بروز پدیده مقاومت میکروبی عبارتند از:

-استفاده غلط و یا بیش از اندازه داروهای ضد میکروبی

-ضعف در دسترسی یا عدم دسترسی به آب سالم، سیستم دفع بهداشتی فاضلاب و بهداشت چه برای انسان و چه برای حیوانات،

-ناکافی بودن اقدامات لازم جهت کنترل و پیشگیری از بروز عفونت ها به ویژه در مراکز ارائه خدمات بهداشتی-درمانی و همچنین مزارع،

-دسترسی ناکافی به داروها و به ویژه نوع با کیفیت آنها، واکسنها و مواد لازم برای تشخیص بیماریها،

-پایین بودن سطح آگاهی و دانش در خصوص مقاومت میکروبی

-فقدان ضوابط قانونی برای مقابله با موضوع مقاومت میکروبی

چرا مقاومت میکروبی سیر فزاینده ای در دنیا دارد؟

-استفاده نامناسب و بیش از اندازه از داروهای ضد میکروبی در انسانها، حیوانات و گیاهان ، علت اصلی شکل گیری عفونتهای مقاوم به درمان است. تجویز پزشکی نامناسب و بی رویه داروهای ضد میکروبی ، همچنین عدم اجرای کامل دستورات پزشکی توسط بیماران نقش مهمی در بروز پدیده مقاومت میکروبی دارند. به عنوان مثال داروهای ضد میکروبی بر روی باکتریها موثرند ولی تاثیری بر روی بیماریهای ویروسی نظیر سرما خوردگی و آنفلوآنزا ندارند. این در حالی است که در بسیاری از موارد ابتلای به این بیماریها، اشتباهاً " داروهای ضد میکروبی هم تجویز شده و یا به صورت خودسرانه و بدون تجویز و نظارت پزشک مصرف می گردند. از سوی دیگر آنتی بیوتیک ها در پرورش دام و همچنین در کشاورزی نیز به صورت بی رویه مصرف می گردند.

-فقدان دسترسی به آب سالم و ناکافی بودن سطح بهداشت در مزارع ، محیط های اجتماعی ، مراکز ارائه دهنده خدمات سلامت و نیز روشهای پیشگیری و کنترل عفونت ناکافی، ظهور و گسترش عفونتهای مقاوم به درمان را تشدید می نماید.

آیا همه گیری کووید-۱۹ تاثیری بر پدیده مقاومت میکروبی خواهد داشت؟

استفاده نامناسب از آنتی بیوتیک ها طی دوره همه گیری جهانی کووید-۱۹می تواند به ظهور و گسترش بیش از پیش مقاومت میکروبی دامن بزند. کووید-۱۹ یک بیماری ویروسی بوده و بنابراین استفاده از داروهای آنتی بیوتیکی نقشی در درمان یا پیشگیری از این بیماری نداشته و نباید مصرف شود مگر آنکه فرد مبتلا به این بیماری به طور هم زمان به یک عفونت میکروبی نیز مبتلا شده باشد.

رویکرد و اقدامات جهانی برای مقابله با پدیده مقاومت میکروبی چیست ؟

مقاومت میکروبی یکی از بزرگترین تهدیدها برای سلامت، امنیت غذایی و توسعه جهانی محسوب میگردد و مقابله با این مشکل و دستیابی به اهداف توسعه هزاره نیازمند همکاری سریع و همه جانبه بخشهای مختلف می باشد. در حال حاضر همکاری سه جانبه در سطح ۳ سازمان جهانی شامل سازمان بهداشت جهانی، فائو و سازمان جهانی سلامت دام ، برای تشکیل یک گروه رهبری جهانی برای مقابله با وضعیت اضطراری ناشی از مقاومت میکروبی شکل گرفته است و برنامه اقدام جهانی برای مقابله با مقاومت میکروبی در سال ۲۰۱۵ راه اندازی شده و گروه جدید رهبری جهانی این برنامه را به پیش خواهد برد تا این اطمینان را فراهم کند که نسلهای آینده خواهند توانست همچنان به پیشگیری و درمان بیماریهای عفونی توسط داروهای بی خطر و موثر ادامه دهند.

رویکرد و اقدام کشور ما برای مقابله با پدیده مقاومت میکروبی چیست؟

با توجه به ماهیت چند جانبه ای پدیده مقاومت میکروبی، در کشور ما نیز مقابله با این موضوع نیاز به همکاری نهاد ها و سازمانهای متعدد دارد و علاوه بر وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و معاونتهای مختلف آن، وزارت جهاد کشاورزی و سازمان دامپزشکی کل کشور نیز بر اساس دستورالعملهای بین المللی برای مقابله با این مشکل همکاری دارند و همزمان با برنامه اقدام جهانی برای مقابله با مقاومت میکروبی، برنامه کشوری مهار مقاومت میکروبی در جمهوری اسلامی ایران نیز در وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی و با مشارکت سایر شرکای برنامه تدوین شده است. همچنین در حال حاضر برنامه مراقبت مقاومت میکروبی با هدف ارزیابی الگوی مقاومت میکروبی در کشور در تعدادی از استان ها و مراکز منتخب در حال اجرا می باشد.

نقش و مسئولیت مردم و جامعه ما برای مقابله با مقاومت میکروبی چیست ؟

- برای حفظ داروهای ضد میکروبی باید همگام و متحد شویم.
- استفاده صحیح و به جا از آنتی بیوتیک ها یک مسئولیت همگانی است.
- از درمان خودسرانه با آنتی بیوتیک ها خودداری نمایید.
- همواره داروهای ضد میکروبی (آنتی بیوتیک ها، داروهای ضد ویروسی ، ضد قارچ و ضد انگلی) را تحت نظارت و با دستور پزشک مصرف کنید.
- آنتی بیوتیک های باقیمانده در منزل را در اختیار سایر اعضای خانواده قرار ندهید.
- آنتی بیوتیک ها قادر به درمان سرماخوردگی، سردرد یا آنفلوآنزا نیستند.
- با رعایت بهداشت میتوانید به پیشگیری از گسترش این پدیده کمک نمایید.
- مصرف داروهای تجویز شده را حتی در صورت ابتلا به بیماری کووید-۱۹ ادامه دهید.

-با شستشوی منظم دست ها با آب و صابون می توانید از گسترش عفونت‌ها، باکتری ها، ویروس ها، قارچ ها و انگل‌های مقاوم در برابر داروها پیشگیری نماید.

-برنامه واکسیناسیون خود و افراد خانواده خود را طبق دستورالعمل های کشوری و به صورت دقیق، کامل و به موقع انجام دهید.

-مقاومت در برابر داروها، درمان بیماری سل را در دنیا با مشکل مواجه نموده است. مبتلایان به بیماری سل باید مصرف صحیح داروهای درمان سل را تحت هر شرایطی، حتی در زمان همه گیری ها از جمله همه گیری کووید-۱۹ حفظ نمایند.

-داروهای ضد مالاریا نقشی اساسی در مقابله با این بیماری دارند. برای پیشگیری از ایجاد مقاومت دارویی مبتلایان به این بیماری باید دوره درمان دارویی مالاریا را در هر شرایطی حتی در زمان همه گیری ها از جمله همه گیری کووید-۱۹ تکمیل نمایند.

-قطع درمان HIV داروها را بی اثر و درمان آن را مشکل تر میکند. مبتلایان به HIV/AIDS باید درمان دارویی ضد رترو ویروسی خود را در هر شرایطی، حتی در زمان همه گیری ها از جمله همه گیری کووید-۱۹ ادامه دهند تا شاهد شکل گیری مقاومت دارویی نباشیم.

-برای محافظت از آینده امروز اقدام نموده با اقدام و پیشگیری مناسب امروز از آینده خود و نسل های بعدی محافظت نمایید.